

Vai Atila var pievarēt Viktoru? – Ungārijas neliberālā demokrātija var būt vājāka, nekā jūs domājat

Ungārijas neliberālā valdība nevar izdzīvot bez liberālās opozīcijas, uz ko atsperties, bet opozīcijas pastāvēšana ir arī riskanta. Valdībai ir veicies satvert Budapeštas liberālos medijus, bet pārsteidzošs patiesības spēks aust Dienvidos.

- Valdībai vajag ienaidnieku. Valdības pastāvīgā varas spēle rodas no šīm alkām radīt ienaidnieku, saka profesors Tims Kreins (Tim Crane) Centrāleiropas universitātē (CEU), Budapeštā. Tā ir ļoti nozīmīga viņu stratēģijas daļa, lai paliktu populāri.

Kreins ir britu filozofijas profesors, populārs ar savu darbu par cilvēka prātu. Viņš ir arī liberālis “angļu stilā”.

Kreins un CEU pārstāv tos ienaidniekus, ko valdībai vajag – liberālos akadēmiķus.

Uzbrukums

Ungārijas valdība biedēja slēgt CEU ar jaunu likumu, pieprasot ārvalstu īpašnieku universitātēm (CEU formāli ir ASV universitāte) veidot universitātes pilsētiņas savā valstī. Līdz šim galvenā mītnē CEU bija Budapeštā.

Vienlaikus plaši redzama ir valdības sponsorēta kampaņa pret CEU dibinātāju Džordžu Sorosu.

Soross ir lielisks āķis valdības neliberālajai demokrātijai. Viņš ir bagāts, amerikānis, progresīvs un, kas ir svarīgi – dzimis Ungārijā. Viņš ir pierādījums tam, ka pat Ungārijā dzimuši cilvēki var pārstāvēt vērtības, kas apdraud Ungārijas nacionālās intereses un senās tradīcijas.

No Ungārijas valdības perspektīvas amerikāņu universitātes un akadēmiķi ir skatāmi kā bīstami progresīvi, liberālie ienaidnieki neliberālajai demokrātijai, ko premjers Viktors Orbans sakās esam izveidojis.

Tā, protams, ir apzināta akadēmiķu kļūdaina interpretēšana. Valdība uzskata, ka Rietumu liberāļi arvien uzspiež savu viedokli un liek cilvēkiem būt “politiski pareiziem”.

- Būtu kļūdaini sacīt, ka augstskolās nav dominējošu viedokļu par politiskajiem un sociālajiem jautājumiem, bet neviens nespiež kādam pie šiem viedokļiem pieturēties, saka Kreins.

Atbilstoši Kreinam, tas pat ir pretēji. Viņš domā, ka tieši Ungārijas valdība aktīvi iejaucas cilvēku dzīvēs. Valdība apbalvo draugus un soda ienaidniekus.

Tas pat nav konservatīvs viedoklis, vismaz no Rietumu perspektīvas.

- Partijas Fidesz valdība nav konservatīva valdība britu izpratnē. Britu konservatīvie pēc labākās sirdsapziņas tiecas saglabāt – saglabāt institūcijas, un viņiem ir zināma līmeņa tolerance pret cilvēku uzvedību. Atbilstoši viņu viedoklim, valdībai nebūtu jāiejaucas.

Ungārijas valdībai nepiemīt šāda tipa konservatīvā tolerance. Valsts konstanti strādā pret tiem, kam ir pretējas idejas.

Mediju kontroles pārņemšana ir visredzamākais piemērs. Otrā Orbana valdība bija pie varas tikai pusgadu, kad tā ieviesa jaunu Preses un mediju likumu 2010. gada novembrī, kas faktiski praksē bija sabiedrisko mediju pārņemšana no valdības.

- Valdība netic pat to tradīciju un institūciju saglabāšanai, kas tika izveidotas pēc 1989. un 1990. gada, saka Kreins.

Atbilstoši Kreinam atšķirība starp konservatīvismu un liberālismu nav īsti iezīmējama šobrīd Ungārijā notiekošajā.

Iemesls, kāpēc Viktora Orbana vadītā partija Fidesz ir izlēmusi sevi saukt par konservatīvu, ir vairāk stratēģisks, nekā ideoloģisks. Un beigu galā tas nozīmē tīru populismu.

Fidesz sāka darbību kā liberāla partija, bet pārsauca sevi par nacionāli konservatīvu Orbana vadībā 90-to vidū.

Viktors nogalina medijus – bet Atila ir atdzimis

Septiņus gadus pēc Preses un mediju likuma, lielākā daļa mediju ir zem valdības kontroles. Budapeštā ir daži mediji – lielākoties interneta – kas aktīvi un rūpīgi seko līdzi valdībai un elitēm, bet tiem ir sarežģīti sasniegt plašākas auditorijas.

Viņiem tieši ir grūti aizsniegt auditoriju, kas balso par Fidesz.

Reģionos valdībai draudzīgi uzņēmēji ir izpirkuši faktiski visus medijus – gan reģionāli, gan lokāli.

Izņemot – kopš 2017. gada pavasara ir jauns interneta medijs Pecs (Pécs). tas ir mazs, bet ļoti nozīmīgs.

Reģionālā interneta avīze Szabad Pécs (Brīvību Pecs) ir kļuvusi par žurnālistikas fenomenu Ungārijā. Atila Babos, galvenais redaktors un dibinātājs, ir katra liberālā žurnālista iecienītākais kolēģis.

Kāpēc? Kā viena maza publikācija Brīvību Pecs, redakcijā ar trim nepilna laika žurnālistiem, var apdraudēt neliberālo valsti?

Nav tā, ka Babos ir izvirzījis kā mērķi cīņu pret valdību kā tādu, viņš man saka, kad tiekamies Brīvību Pecs.

- Man bija tikai grūtības ar iepriekšējo valdību, bija arvien jāsūdzas savai valdībai, ka tā ir pārāk “mīksta”.

Iemesls, kāpēc viņš nodibināja Brīvību Pecs, ir šāds – avīzi, kurā viņš strādāja, plānoja pārdot uzņēmējam, kas ir pietuvināts valdībai.

- Šie uzņēmēji vairs negribēja, lai mēs atspoguļojam vietējās ziņas objektīvi. Viņi gribēja, lai beidzam rakstīt negatīvi, saka Babos.

Izņemot negatīvus stāstus par Sorosu, Rietumu liberāļiem un musulmaņu imigrantiem.

Babos saprata, ka viņš nevarēs vairs veikt savus pienākumus kā žurnālists, tāpēc viņš izstājās no šīs spēles un uzsāka Brīvību Pecs.

Bija nepieciešamas pāris nedēļas, kamēr vietējā Pecs pārvalde saprata, ka Babos tos apdraud.

Brīvību Pecs sagatavoja stāstu par Pecs pilsētas tukšajiem koferīšiem un neapmaksātajiem rēķiniem. Protams, šāds raksts nekad nebūtu publicēts valdībai draudzīgā medijā.

Pēc tā vietējā valdība neaicina Brīvību Pecs uz preses konferencēm un formāliem pasākumiem.

Bet Brīvību Pecs netrūkst resursu. Dažreiz vietējā valdība ir pilna ar informācijas noplūdi kā Tramps Baltajā namā.

– Mums ir daudz informācijas no avotiem, kas vēlas palikt anonīmi, saka Babos.

Un pat nav pagājis gads kopš dibināšanas, kā Brīvību Pecs ir kļuvis par ievainoto liberālo mediju dārgumu.

Iespējamie draudi – kā?

Brīvību Pecs ir mazs, bet fakts, ka Ungārijas Dienvidos ir jauns un drosmīgs interneta medijs, nav palicis nepamanīts arī noteiktos Briseles lokos.

Vašingtonā Valsts departaments jau sola sākt atbalstu mazajām vietējo jaunumu publikācijām 2018. gadā.

Ja šī mazā trīs cilvēku komanda būs atmodas un pašapziņas atgūšanas sākums opozīcijas medijiem, tas būs grūdiens Ungārijas demokrātijai. Bet ar to nepietiek.

Patiesie draudi, ko jauns un kritisks medijs ārpus galvaspilsētas sevī ietver, ir neliberālās valsts dziļākajā būtībā – uz iekšu vērsta, nostalgiska, uzbāzīga un stagnējoša.

Budapeštā es satiku Janosu Szeki (János Széky), ārpolitikas redaktoru Élet és Irodalom, nedēļas žurnālam par literatūru un politiku.

– Problēma ar Fidesz un Ungāriju šodien ir, ka tā nerada neko, saka Szeki. Pēdējā lieta, ko radījām un esam ar to lepni, ir Kubiks Rubiks 70–tajos.

Valdības kontrolētiem medijiem šī radošo prātu stagnācija rada neiespējamu situāciju būt atbilstošiem. Kā var uzrakstīt iedvesmojošu stāstu, slavīnot valdību, ja tā patiesībā neko daudz nedara?

Protams, ir kopīgais ienaidnieks – bet kādā brīdī cilvēkiem zūd interese lasīt tikai par liberālisma un imigrācijas draudiem.

Mēs tur vēl neesam nokļuvuši, bet katra diena, kad Eiropā kaut kas neeksplodē, šie raksti sāk kļūt veci kā nepārprotami stagnējošā Ungārijas sabiedrība un ekonomika.

Ko Brīvību Pecs dara – tas parāda ar pirkstu uz vājjām pusēm. Kritiska, pētnieciska žurnālistika rada jezgu. Cilvēki atkal sāk runāt par politiku Pecs.

Tas nav beidzies, kamēr nav beidzies – liberāļiem tas jādara pareizi

Bet vai ir patiešām tik viegli pavirzīt autoritārismu uz pašznīcināšanos?

Dabīgi – nē.

Pat, ja cilvēki zaudē ticību populistiskiem līderiem, tas nepadara viņus par progresīvākiem vērtībās.

Liberālisms nav pašsaprotama esamība, kā daudzi liberāļi iedomājas.

CEU profesors Kreins saka, ka liberāļiem jāmācās runāt ar konservatīvajiem, kas atbalsta Orbāna valdību.

- Liberāļi tiecas skatīties uz politiku caur abstraktiem principiem, kā taisnīgums vai vienlīdzība. Bet vienlīdzība ir grūta ideja, ja to jāskaidro precīzi. Mēs ticam, ka cilvēki ir līdztiesīgi, bet ko tas nozīmē reālā politiskā rīcībā?

Liberāļi tiecas ignorēt lietas, kas konservatīvajiem un ne-liberāļiem šķiet svarīgas, kā apdraudējums valstij vai bažas, ko cilvēki jūt no ārpuses.

- Liberāļi moralizē par šīm tēmām un apsūdz konservatīvos par netaisnību pret citām grupām, saka Kreins. Viņi sāk runāt par līdztiesības paaugstināšanu, samazinot nevienlīdzību starp “mums” un “viņiem”.

Ko tas patiesībā nozīmē? Konservatīvajiem tas var izklausīties, ka kādi principi ir svarīgāki par viņu pašu ģimenes drošību.

Šis atbalsojas, ko Ziemeļīrijas politiķis Džons Alderiss (John Alderdice) sacīja.

- Bērns kliedz “Tas nav godīgi!”, kad jutīs, ka kaut kas nav kārtībā. Viņi nesaka “tas nav taisnīgi”. Negodīgums ir dabīga sajūta, ar ko mēs saprotam, kas ir taisnīgi.

Ja cilvēki jūt, ka migrācija, piemēram, padara tos nedrošākus, tad par šo tēmu ir jārunā.

- Mums ir jāpieņem, ka jābūt elastīgākiem principos. Dažkārt tie saduras ar realitāti.

Tātad, ja ungāru ciematiņā ļaudis baidās no pieciem vīriem, ko uzskata par musulmaņiem, kas iet pa ielu, vai mums ir jāņem vērā viņu sajūtas?

- Es nedomāju, ka mēs varam pārliecināt cilvēkus, iesaistot tos teorētiskā diskusijā par līdztiesību, saka Kreins. Liberāļiem ir jāpieņem fakti nevis jāmoralizē. Uzstāšana, ka otra puse ne-respektē cilvēktiesības, nepalīdz.

Labs piemērs ir valdības pret-Sorosa kampaņa, iekļaujot saukļus, ka Rietumu elites ievēd musulmaņu imigrantus Eiropā, lai iznīcinātu kristietību.

- Kampaņa ir balstīta uz imigrācijas liekulīgu interpretēšanu Ungārijā un Eiropā. Valdība kļūdaini interpretē faktus.

Ar nepareiziem “faktiem” jācīnās ar reāliem faktiem.

Atila pieturās pie faktiem – un viss

Un te nu esam atpakaļ pie Atilas Babosa un Brīvību Pecs lomas. Kad pieaugošam skaitam neliberālās demokrātijas balsotāju zudīs interese par jaunumiem, ko valdībai draudzīgi mediji rada, būs informācijas vakuums.

Atjaunot cilvēku ticību labai nacionālajai žurnālistikai būs grūti, bet publikācijas par vietējām ziņām, kas ir tuvas cilvēkam, var ātrāk to izdarīt. Vieglāk ir pārbaudīt stāstus par cilvēkiem, ko tu esi redzējis dzīvē.

Raksti arī ir konkrēti, cilvēki tajos ir reāli, un attēli ir no atpazīstamām vietām – dažām tepat, aiz stūra.

Brīvību Pecs runā par tēmām, kas ir būtiskas katra cilvēka dzīvē.

Vietējā žurnālistika var pierādīt vieglāk, ka tās stāsti ir patiesi, nekā nacionālā vai starptautiskā.

Lasītāji Pecs var salīdzināt, ko viņi lasa valdības kontrolētajos medijos un ko raksta Brīvību Pecs.

Dabīgi tas nenoved automātiski pie atziņas, kurš medijs ir labāks, bet ar laiku viedokļi mainās.

Atila Babos neradīja reformu Ungārijas medijos, bet tagad viņš saka, ka viņam daudzi jautā par tīkla veidošanu, apvienojot vietējos un reģionālos laikrakstus.

Karalim vēl ir pārītis drēbju

Beigu galā, Viktora Orbana neliberālā demokrātija ir Ungārijas versija mēģinājumam veidot jaunu eliti. Viņš ir pakāļ skrējējs Putinismam – feodālajam lordam, dāļājot bruņinieku un goda titulus visiem, kas, viņaprāt, pelnījuši.

Autoritārismu baro korupcija un čomu būšana.

Pecs Atila Babos dara labu darbu, parādot, ka vietējiem feodālajiem lordiem nav drēbju. Ja drīz būs Atilu tīkls Ungārijā, tad daudzi no lordiem pastaigāsies kaili.

Vai tas ievainos Orbanu? Pārāgri minēt.

Raksts tapis projekta “More Democracy for More Europe” (Vairāk demokrātijas saliedētākai Eiropai) ietvaros. Projektu līdzfinansē Eiropas Savienības programma “Eiropa pilsoņiem”.

